

Навчання українських учнів у Нідерландах: майбутнє невизначене

Аналіз стану та розвитку освіти для українських дітей у початковій і середній школі Нідерландів.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЗВІТ

seo • economisch onderzoek

SARDES

PHAROS

АВТОРИ

KOEN VAN DER VEN, JULIA DE GROOT, HARRIËT PRINS (SEO)
PAULIEN MULLER, KARIN VANDER HEYDEN, IRIS WIERDSMA, DIENEKE DE RUITER (SARDES)
NYNKE VAN MILTENBURG, JULIA MARTHALER (CAOP)
MARJOLIJN VAN LEEUWEN, PETRA STALMAN (PHAROS)

ЗА УЧАСТІ VAN NATASHA KOLBEEK-GONCHAROVA ТА YULIANA HARASHCHUCK

SEO-reportnr. 2025-124A

НА ЗАМОВЛЕННЯ

МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ, КУЛЬТУРИ ТА НАУКИ

AMSTERDAM, ЖОВТЕНЬ 2025

Короткий зміст

В останні роки, через тривалу війну, система освіти мала прийняти велику кількість українських дітей та молоді. З метою підтримки шкіл та шкільних адміністрацій у виконанні цього завдання було прийнято Закон про тимчасові освітні заклади в умовах масового припливу біженців (далі – Закон про TOV). Це дозволило створити тимчасові освітні заклади (TOV), де українські діти та молодь могли отримувати освіту з певними адаптаціями.

За допомогою моніторингу та оцінки SEO Economisch Onderzoek та Sardes/CAOP у співпраці з Pharos та проф. д-ром Pieter Huisman досліджують ситуацію навколо українських дітей та молоді в освіті в цілому, а також TOV зокрема. Цей звіт є останньою частиною триптиху і поєднує третій раунд збору даних моніторингу з оцінкою Закону TOV. У дослідженні використовувалися дані про освіту з DUO та CBS Microdata, були розіслані анкети серед шкільних рад, муніципалітетів та українських батьків, проведені тематичні дослідження та фокус-групи, проведені бесіди з експертами та вивчені відповідні документи, такі як тексти законів та плани поступового скасування TOV. Надано відповідь на головне питання: наскільки закон забезпечив доступність та якість освіти для українських учнів?

У звіті розглядається багато результатів, що стосуються різних тем. У цьому резюме ми наводимо найважливіші результати та висновки. Дослідження містить різні рекомендації, які можна знайти в кінці кожного розділу.

Результати оцінки Закону про TOV

Закон про TOV дав можливість створити TOV. Це були навчальні заклади, де українські учні могли отримувати освіту, якщо це було неможливо в інших закладах для новоприбулих. Вимоги до TOV були менш суворими, ніж ті, що зазвичай застосовуються до освіти для новоприбулих. Частина навчальної програми в TOV могла викладатися іншою мовою, ніж нідерландська (наприклад, українською), якщо це сприяло підвищенню якості освіти. Ці можливості робили TOV унікальними в нідерландській системі освіти (навчання іншою мовою зазвичай здійснюється в нефінансованих школах, що перебувають під наглядом іноземного уряду або міжнародної акредитаційної організації), але й цільова група (українські біженці) є унікальною за своїм розміром, статусом проживання та відносно високим рівнем освіти, отриманої в країні походження.

Ми перевірили, чи сприяли TOV доступності та якості освіти. Між цими двома поняттями існує взаємозв'язок: щоб забезпечити доступність, довелося піти на поступки в питанні якості. TOV, безперечно, забезпечили додаткові місця для навчання. До цього сприяли супутні програми субсидування транспортування учнів та їхнього проживання. Крім того, деякі TOV перетворилися на звичайні заклади для новоприбулих. Однак, незважаючи на вказівки Міністерства освіти і науки щодо організації програми, між TOV існують значні відмінності в реалізації та якості. Відмінності стосувалися, наприклад, навчальної програми, використання української мови або некваліфікованого персоналу, підходу до дистанційного навчання та кількості годин навчання нідерландської мови. Існуючі структури навколо освіти для новоприбулих були корисними, але були присутні далеко не у всіх регіонах. Доступність подальшої освіти (професійно-технічна та вища) не була частиною закону, але в цій сфері спостерігаються певні проблеми.

Крім того, існує дуальність у цілях закону, як ми вже зазначали в першому моніторинговому звіті (Van der Ven et al., 2024a). Закон давав можливість відхилитися від деяких частин галузевого законодавства, щоб зробити нідерландську освіту доступною з гарантіями якості, але водночас закон дозволяв відхилення для тих, хто хоче отримати український атестат. Український персонал, навчання українською мовою та можливості дистанційного навчання позитивно вплинули на шанси отримати український атестат. Водночас навчання в більшості TOV, як і очікувалося, зменшило шанси на отримання нідерландського атестата порівняно з тим, якби учень навчався в звичайній (для новоприбулих) школі без адаптованої програми. Як основні причини цього називаються менша увага до нідерландської мови та використання некваліфікованого та недосвідченого персоналу. TOV залишили відкритою можливість отримання як нідерландського, так і українського диплома, але можливості в нідерландській освіті загалом підтримуються менше.

Важливо врахувати, що TOV сильно відрізнялися за обсягом місця, відведеного для української освіти, і що навчання як за нідерландською, так і за українською програмою є важким навантаженням для багатьох українських учнів. Також слід усвідомлювати, що кількість українських учнів, які навчалися в TOV, є відносно обмеженою. Приблизно від 11 відсотків (у початковій школі) до 22 відсотків (у середній школі) українських учнів у жовтні 2023 року навчалися в TOV. Більшість учнів відвідували мовні класи, ISK або звичайні школи.

Основні рекомендації щодо оцінки Закону про TOV (більш детальні рекомендації див. в останньому розділі):

- У цілі закону є суперечливість. Надайте освіті чіткість щодо того, до чого вони повинні прагнути в цих структурах: чи метою є відповідне місце навчання в Нідерландах, чи сприяння поверненню?
- Ключовим аспектом послуг для новоприбулих, таких як TOV, є ефективний час навчання нідерландської мови. Важливе значення мають більш доступні знання та методи для шкіл і фахівців, щоб створити якомога більш багате мовне середовище та стежити за (мовним) розвитком дітей;
- Забезпечити чітку національну реєстрацію тимчасових закладів, щоб можна було ефективно контролювати розвиток шкільної успішності учнів;
- У співпраці з інспекцією забезпечити нагляд за якістю тимчасових закладів, особливо у випадках, коли можливі відхилення від кількості навчальних годин, наявність некваліфікованого персоналу та можливості навчання іншою мовою.

Результати аналізу

Висновки щодо соціального становища та добробуту українських учнів

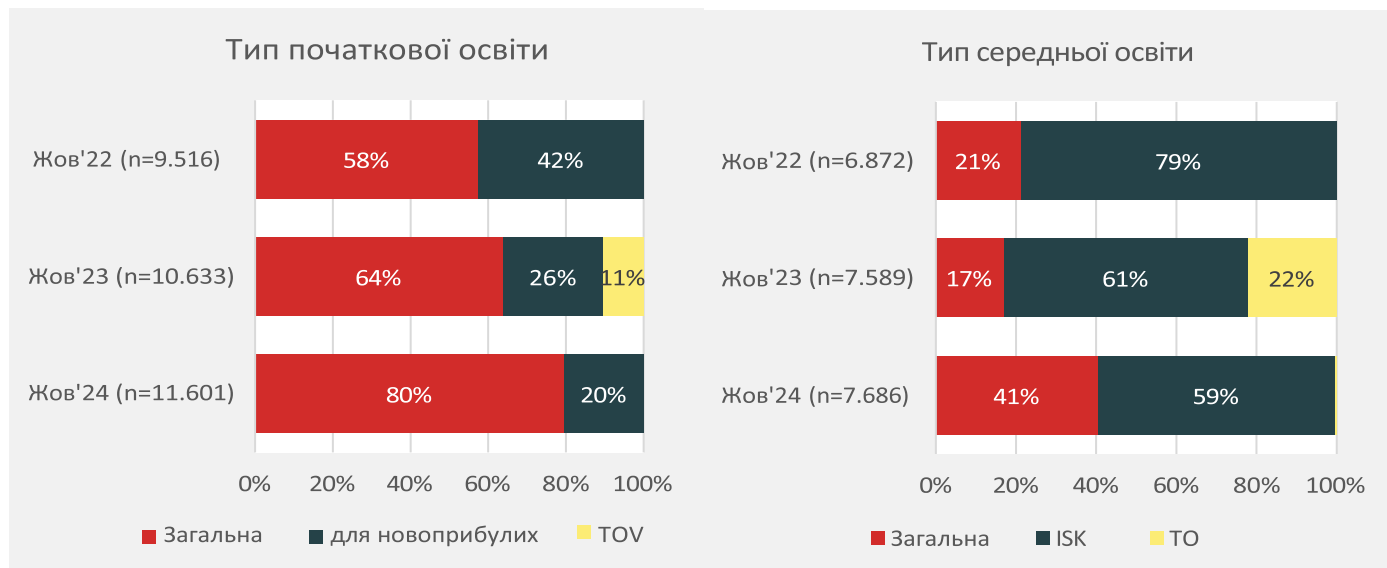
Кількість українських дітей (віком 4–17 років) у Нідерландах стабілізується наприкінці 2024 року на рівні близько 25 000 дітей. Кількість переїздів поступово зменшується. Проте школи все ще час від часу стикаються з новим припливом учнів. Статус тимчасових біженців, умови життя (часто розбитих) сімей у централізованих притулках для українців та відмінна від нідерландської (шкільна) культура ставлять перед школами нові виклики, на які вони не завжди мають відповіді. Невизначеність щодо майбутнього змушує частину українських батьків віддавати своїх дітей до українських (онлайн)шкіл, щоб зберегти можливість отримання українського атестату.

Висновки щодо участі в освіті та освітнього статусу

Багато українських учнів перейшли з TOV та освіти для новоприбулих до звичайних шкіл. З усіх українських учнів 80 відсотків у жовтні 2024 року відвідуватимуть звичайну початкову школу. У середній школі на той момент 41 відсоток відвідуватиме середню школу без міжнародного перехідного класу (ISK).

Однак володіння нідерландською мовою часто залишається перешкодою для отримання освіти, яка відповідає когнітивним можливостям та знанням і навичкам, набутим в українській освіті. Це може бути фруструючим і демотивуючим для учнів.

Ілюстрація S.1 Більше учнів відвідують загальноосвітні школи на рівні початкової освіти, ніж на рівні середньої.

Джерело: CBS Microdata, обробка SEO (2025)

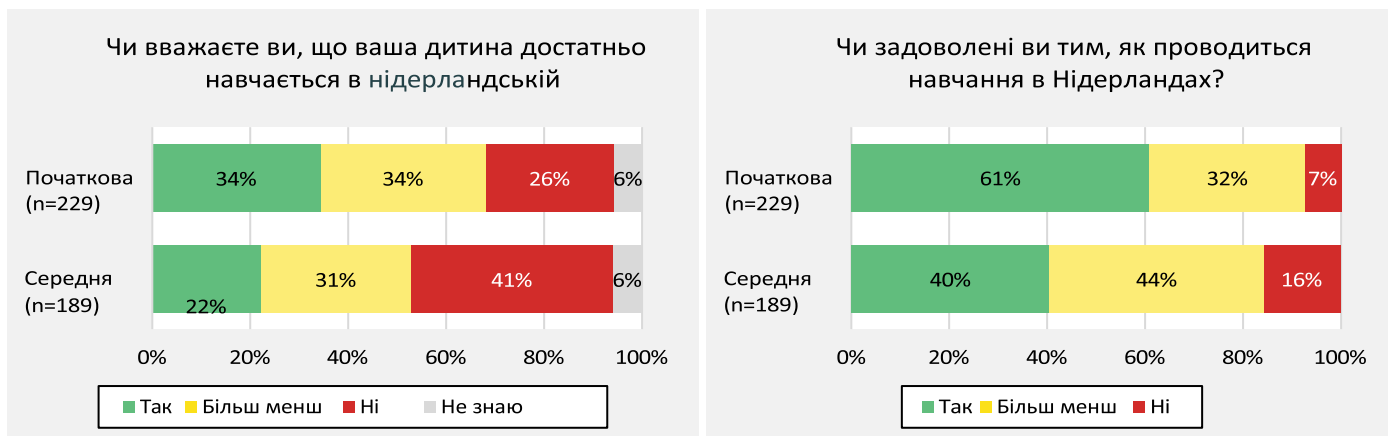
Від 30 до 53 відсотків учнів, які закінчили середню школу у 2023/2024 навчальному році, у наступному навчальному році продовжать навчання у закладах професійно-технічної або вищої освіти. Однак під час переходу до професійно-технічної та вищої освіти українські учні стикаються із значними перешкодами. Вони не можуть претендувати на фінансову допомогу на навчання або студентський проїзний квиток, мусять сплачувати високу вартість навчання у вищих навчальних закладах, а іноді не відповідають мовним вимогам. Тому професійно-технічна та (особливо) вища освіта вважаються недоступними.

Українські біженці не мають обов'язку інтегруватися. Це ризиковано, враховуючи, що 50-60% учнів, які закінчили середню освіту, не продовжують навчання. Дипломи про середню освіту досі фактично не існують. Частина цих учнів працює (44%), але більша частина – ні (56%). Респонденти, серед іншого, побоюються соціальної ізоляції, експлуатації та бездомності.

Висновки щодо ставлення батьків

Українські батьки критично ставляться до низького рівня предметів, особливо в середній школі. Шкільна культура в Україні інша, що також викликає критику з боку батьків. Водночас українські батьки розуміють цінність нідерландського атестата. Батьки дуже потребують інформації про те, що відбувається в школі та які можливості для майбутнього надає їхнім дітям нідерландська система освіти.

Ілюстрація S.2 Батьки критично ставляться до освіти в Нідерландах

Джерело: Опитування українських батьків

Висновки щодо прогулів

Прогули та передчасне залишення школи є поширеним явищем серед українських учнів. Хоча абсолютна кількість прогулів зменшилася, ситуація в початковій школі є більш позитивною (з 17 відсотків не зареєстрованих у жовтні 2022 року до 6 відсотків не зареєстрованих через два роки), ніж у середній школі (з 23 відсотків до 16 відсотків). Що стосується несанкціонованого та санкціонованого прогулу, багато респондентів також вважають, що спостерігається зменшення, але тут цифри не дають чіткого уявлення. Дуже ймовірно, що рівень прогулів серед українських учнів є вищим, ніж це можна побачити на даний момент. Серед причин високого рівня прогулів називають, зокрема, культурні відмінності, відвідування батьківщини та низьку мотивацію до отримання нідерландського атестату.

Високий рівень прогулів серед українських учнів (на початку) був знижений муніципалітетами та освітніми установами за останній період завдяки додатковим зусиллям з передачі інформації та налагодженню співпраці між приймаючими установами та освітніми закладами, подоланню культурних відмінностей та введенню єдиної політики щодо прогулів на місцевому рівні. Позитивний ефект мала також більша орієнтація українських батьків і дітей на нідерландське суспільство, але відсутність перспективи повернення або інтеграції з боку національного уряду сприймається як перешкода. Рішенням є цифрове навчання, достатня кількість навчальних місць та усунення бар'єрів для вступу до подальшої освіти.

Ситуація серед учнів віком 15 років і старше є тривожною. Водночас можливості для досягнення та підтримки цих молодих людей є обмеженими. З 18 років освіта є добровільною, фінансування навчання не є структурно доступним, а обов'язкової інтеграції немає. Велика кількість молодих людей та молодих дорослих, як виявляється, не працюють і не навчаються. Вони провалюються між системами — залишаючись без освіти, роботи та належної підтримки.